

הישיבה השלוש מאות שלושים ושמונה (שלח)

ביום כ"ג בכסלו התשע"ה (15 בדצמבר 2014) בשעה 12:30, בבית האקדמיה בירושלים.

הנוכחים: החברים עוזי אורנגן, סיריל אסלנוב, שולמית אליצור, יהושע בלאו, יעקב בן-טולילה, משה בר-אשר (יו"ר), יוחנן ברויאר, אהרן דותן, אבי הורביץ, אפרים חזן, דוד טלשיר, חיים כהן, מרדכי מישור, אהרן ממזן, יוסף עופר, משה פלורנטין, שמואל פסברג, שמא יהודה פרידמן, מנחם קיסטר, אורה שורצולד;
 החברות-היועצות יהודית הנשקה, מלכה זמלי;
 מנכ"לית האקדמיה טלי בן-יהודה; המזכירה המדעית רונית גדיש ועובדי המזכירות המדעית קרן דובנוב, ברק דן, תמר קציר, טובה שטראוס שרברין; עובדי אקדמיה רבים, ובהם גבריאל בירנבאום ויעקב עציזון.
 אורחות: בנות משפחת לפלר.

סדר היום: א. דברי הערכה לחוקר הפיוט במפעל המילון ההיסטורי בנימין לפלר ז"ל
 ב. מילים בשימוש כללי
 ג. בחירת ועדות

א. דברי הערכה לחוקר הפיוט במפעל המילון ההיסטורי בנימין לפלר ז"ל

מ' בר-אשר: חברי האקדמיה, בחול המועד סוכות של שנת תשע"ד הלך לעולמו אחד מחשובי העובדים במילון ההיסטורי, החכם ר' בנימין לפלר ז"ל. חשבנו שאין דרך טובה לכבד את זכרו מלהקדיש לו מעמד בישיבת מליאה בהשתתפות חברי האקדמיה, עובדיה ומשפחתו.
 ידברו על האיש ועל עבודתו שניים מעובדי המילון ההיסטורי.

ג' בירנבאום: אחת המתנות שקיבל בני לבר המצווה שלו בשנת תשנ"ג הייתה סידור "עבודת ישראל" של זליגמן בער. בדף ההקדשה היה כתוב:

ליום היכנסך לקהל ישישים / נמנה בכלל אנשים / קבל תשורה: סידור ובו פירושים / מְחַכֵּם חֲרָשִׁים / ומנבוני לחשים / נשיאי ראשים / ועתירתנו: תתקבלנה תפילותיך כְּחֵלְבֵי אֲשִׁים / צאן קדשים / ואנחנו מְחַשִּׁים / לעת נְחַלֵּץ חושים / ופֶשְׁו פְּרָשִׁים / לבית ה' ניגשים.

על החתום באו בנימין, חוה ואלה לפלר.

אפשר לומר שהסידור הזה והשיר – שבנימין עצמו חיבר – מסמלים את שני הדברים המרכזיים בחייו: הסידור והפיוט. אותם אהב וחקר, ובהם הגה יומם ולילה. הם היו לו לא מושא מחקר בלבד אלא חלק מעצמותו, מנשמתו, בבחינת "ואני תפילה" במובן המילולי ביותר.

אולי לא מקרה הוא שלראשונה פגשתי את בנימין בבית הכנסת. היה זה בית הכנסת של "חוג חת"ם סופר" בכני ברק, ואף על פי שמקום מגוריו היה במרחק ניכר מבית הכנסת הזה, טרח לבוא אליו, בייחוד בחגים, מפני שבבית הכנסת הזה הקפידו על אמירת הפיוטים המיוחדים לחגים, שלא כמנהג הרווח ברוב בתי הכנסת האשכנזיים בארץ לוותר על אמירת רובם ככולם. כבן ליהדות הונגריה המפוארת ראה בכך גם דקות במסורת אבות. שנינו היינו אז צעירים מאוד. כבר אז ידעתי שהייתה לו נטייה לעסוק בחקירת התפילה והפיוט. אבל כשהתפלל, שפך את שיחו לפני בוראו באופן שהזכיר לי את דברי פרופ' אפרים אלימלך אורבך על תפילתו של חוקר התפילה והפיוט דניאל גולדשמידט: "תפילה שלא הייתה בה מחיצה כלשהי בינה לבין המתפלל, כשכל מילה שיצאה מפיו טעונה הייתה מטען של רגש ושל משמעות" (ד' גולדשמידט, מחקרי תפילה ופיוט, עמ' 8).

מדי פעם נזדמנו לאותו בית הכנסת, וראיתי שהוא מחזיק לפניו ארבעה סידורים, לא פחות. שאלתי אותו: 'למה אתה עושה את זה? אתה הרי יודע את הכול בעל פה'. והוא ענה לי: 'יש לי יצר בלתי נשלט להחליף את הסידורים שאני מתפלל מתוכם'. ואמרת בליבי: אשרי האדם שאלה הם יצריו הבלתי נשלטים...

רבים מחברינו אוהבים ספרים, אבל לבנימין הייתה אוכססיה לספרים. לעיתים חשבתי שלא היה ספר בתחום הספרות התורנית שיצא מאז הומצא הדפוס שלא הכירו. כיוון שמצבו הכלכלי לא היה משופר, לא יכול להרשות לעצמו לקנות את כל הספרים שרצה, ותמיד חיכה לשעת כושר. לעיתים קרובות אמר לי, למשל: 'ספר פלוני יש לי בהוצאה מסוימת, שהיא דפוס צילום מההוצאה המקורית בשנת תרנ"ו. אבל אני חייב להשיג גם את ההוצאה משנת תרע"ט, שיש בה הקדמה מחכם פלוני ושתי תוספות בסוף הספר'. תחביב מיוחד היה לו: הוא נבר בגניזות של בתי הכנסת, בעיקר בעירו בני ברק, ודלה משם ספרים שהיו יקרי ערך בעיניו.

כאן המקום להזכיר מפעל חשוב, אף כי אינו ידוע כל כך, שבנימין היה מיוזמו ומפעילו. לא רבים יודעים שמנהג אשכנז המקורי, שנהג מהמאה העשירית לכל המאוחר, התפצל במאה הארבע-עשרה למנהג מערבי ולמנהג מזרחי. המנהג המזרחי, המכונה "מנהג פולין", נפוץ מאוד בעולם ובמדינת ישראל, אבל המנהג המערבי כמעט בטל, ונותרו בתי כנסת מעטים בעולם המקיימים אותו. לפני כעשרים שנה קָבַר לפלר לקבוצת אנשים בראשות הרב בנימין המבורגר להקים מניין שיתפללו בו לפי מנהג אשכנז המערבי לכל פרטיו ודקדוקיו; ד"ר רוטשילד, מייסדו ומנהלו של בית החולים "מעייני הישועה" בכני ברק, הועיד להם את בית הכנסת במקום. אך קשה היה להם להחזיר עטרה ליושנה ממש, שהרי דפוסי הסידורים והמחזורים של המנהג הזה – כמו של שאר המנהגים – יש בהם שינויים רבים מלשונם המקורית של התפילות והפיוטים, לרבות שינויי צנזורה דרקוניים. כאן בא בנימין לעזרתם, ובבקיאותו העצומה סיפק להם צילומים של מסורות אותנטיות של הפיוטים, בייחוד כאלה שידי

הצנזורה לא חלו בהם. בעקבות הניסיון המוצלח הזה קמו בתי כנסת נוספים כאלה בארץ ובעולם.

לפני שנים נפגשנו באוניברסיטת בראיילן בקורס על לשון ימי הביניים של מכובדתנו (היום חברת האקדמיה) אסתר גולדנברג. שתינו בצמא את דבריה. בנימין לא הבליט את נוכחותו בשיעור, אבל כולנו התפעלנו מבקיאותו ומיכולתו "לשלוף" את התשובה הנכונה על שאלות כגון 'מה התחליף המקראי לביטוי הזה?' או 'מה כתבו בימי הביניים במקום הביטוי המקראי או החזו"ל הזה?' הייתה לו בקיאות מאין כמוה לא רק בפיוט אלא גם בספרות חז"ל ובראשונים.

ידידותנו התהדרקה כשהגעתי לעבוד באקדמיה כמוכיר המדעי. הוא היה כבר עובד ותיק יחסית; עוד לא היה נשוי, והעבודה בפיוט במילון ההיסטורי מילאה את כל עולמו. הוא עצמו אמר לי פעם שהתפקיד הזה כאילו הומצא בשבילו: הוא עוסק במה שהוא אוהב, ובאהבת הפיוט ישגה כל היום, גם בעבודתו. עמיתו העריכו מאוד את ידיעותיו ומיומנותיו. אני זכיתי בימים ההם לשיחות ממושכות בלכתנו בדרך, וחכמתי מהן מאוד. כששאלתי על פרט קטן אחד, קיבלתי תמיד הרצאה מקיפה ומלומדת להפליא עד שלפעמים נזכרתי במה שענה ד"ר חיים ויצמן לעיתונאים ששאלו אותו מה דעתו על תורת היחסות, אחרי שהפליג עם איינשטיין באונייה לארה"ב: "איינשטיין הסביר לי את תורתו כל יום, ובהגיעי [לארה"ב] הייתי משוכנע לגמרי שהוא הבין אותה".

כשהגעתי לעבוד במילון ההיסטורי לפני כעשר שנים, כבר היה לפלר עובד ותיק. ככותב גוף המילון אני נזקק הרבה למובאות מהפיוט, ואחד הקשיים של מילונאי היסטורי הוא שעליו להבין את המובאות שהוא בוחר לצטט בדרך. הוא הצליח להבין את הטקסטים החידתיים ביותר שאפשר להעלות על הדעת ולהסבירם לי. לעיתים היה אומר לי כך בערך: 'לפיוט הזה יש כמה כתבי יד. אחד מהימן מאוד אבל קטוע ולא קריא במיוחד; השני קריא מאוד אבל לא כל כך מהימן; אבל יש כתב יד אחר, אומנם מאוחר יותר, אבל יש בו פירוש מאחד הראשונים – אע"פ בו כדי לתת לך תשובה בדוקה'. והוא כמובן עיין והשיב.

חשוב לציין שבנימין למד באוניברסיטה לשון עברית וערבית, אבל למיטב ידיעתי מעולם לא למד שום קורס העוסק במישרין בפיוט או בשירה. הכול למד בעצמו – אוטודידקט במלוא מובן המילה. בגלל תנאי חייו גם לא כתב דוקטורט, ולא יכולנו לקרוא לו ד"ר לפלר; אבל גדול מרבן – שמו.

בשנים האחרונות התערערה בריאותו, והדבר גרם לו סבל רב, פיזי ונפשי. מחקריו ועבודתו באקדמיה החיו את גופו ונפשו בבחינת "לולי תורתך שעשעי אָז אֶבְדְּתִי בְּעֵנִי". חסד גדול עשתה עימו האקדמיה ללשון, שאפשרה לו לעבוד גם בתנאים לא שגרתיים. היו לו תוכניות וחלומות רבים, וחבל שלא הצליח להגשימם.

הלך מאיתנו איש משפחה אהוב ואוהב, ידען עצום וחוקר יצירתי, עובד אלוהים אמיתי. חבל על דאבדין. דמותו ותורתו ילכו איתנו.

י' עצימן: בגיליון האחרון של "לשוננו" התפרסם מאמר מפרי עטו של ר' בנימין ז"ל, ובו ההדרה של קדושתא לסדר "הנני ממטיר" של ר' יוסף בן ניסן מְשֹׁה קְרִיָּתִים, פיוט שאת מקורותיו מצא בנימין בשבעה כתבי יד שונים מגניזת קהיר.

בהערת הפתיחה למאמר נאמר "רבי בנימין הוא חכם גדול, וחוקרי הפיוט ולשונו הגדירוהו כאחד מבני העלייה שבתחום".

אמרו חכמינו שתלמיד חכם – מחזירין לו אבדה בטביעות עין. דומני שמונח זה, טביעות עין, מתאים לסגולתו של בנימין במחקר הפיוט. טביעות העין שבה ניחן לא כללה רק את היכולת לזהות כתב יד ולומר שהוא הוא כתב ידו של דוסא החזן או של עלי הכהן, אלא גם להבין את הקשרו ואת ייעודו מתוך רוחב ידיעותיו ומתוך הקישור הפנימי העמוק אל עולם הפיוט והתפילה לדורותיו.

לפני כשנה פיתח פרויקט פרידברג לחקר הגניזה טכנולוגיה חדשנית שבאמצעותה אפשר לשדך קטעי גניזה דומים זה לזה. מערכת המחשוב של אוניברסיטת תל אביב גויסה למשימה, ובמשך כמה ימים עבדו המחשבים ברציפות והצליבו את הנתונים השונים של מאות אלפי קטעי הגניזה. התוצאה אכן מרשימה ביותר; בלחיצת כפתור אפשר לקבל את כל הקטעים שזיהתה המערכת כדומים לקטע המקורי, ופעמים הרבה אכן מדובר בקטעים השייכים לכתב יד אחד או אף בשני קרעים של אותו הדף.

דומני שבנימין לא זכה להשתמש בתוכנה המדוברת. עולם המחשב לא היה מגרשו הביתי. אך הוא הצליח בטביעות עינו למצוא מאות צירופי קטעים ולשייכם למחזורים או ל"שומסים" המקוריים שלהם, ובכך "החזיר אבדה לבעליה". כמוכן התוכנה שהזכרנו מתייחסת רק לנתונים הפיזיים של כתב היד ולא לתוכן הכתוב, וכנודע פיוטים רבים נמצאו בגניזה בהעתקות רבות. וכך דברים העניינים בכתב יד אחד הריהם עשירים בכתב יד אחר, ורק בעזרת צירוף כתבי היד השונים אפשר להשלים את התצרך ולשחזר את הפיוט כנתינתו.

מלבד הקדושתא שפורסמה זה עתה, עבד בנימין אף על יצירות נוספות של ר' יוסף בר ניסן. כמה פעמים אמר לי שהוא רואה בכך מפעל חיים, וחבל שלא זכה ולא זכינו. פרופ' חיים שירמן כתב על ר' יוסף בירבי ניסן שהריהו "אמן מובהק של הסגנון הסתום, של חידושי לשון מפולפלים ורמזים דקים שבדקים". דווקא בשל עובדה זו בחר בנימין לעסוק ביצירתו של הפייטן הקדום משווה קרייתיים. "לא רציתי לעסוק בפיוטים שאפשר להבינם בקריאה הראשונה", אמר לי באחת משיחותינו. אחד ה"צפנים" שחשף בנימין תוך ניתוח לשונו של ר' יוסף בר ניסן היה הסתמכותו על תרגום יונתן בן עוזיאל לנביאים. אם אנו נתקלים במילה שאיננו מבינים בפיוט, יש לבדוק ראשית אם התרגום יוכל לסייענו. נדגים דברינו:

בקדושתא הנזכרת, העוסקת בעניין המן שירד לישראל במדבר, נאמר:

הנני ממטיר מגד מכובש
נכפל טעמו כשישים בְּרֵבֶשׁ
סוֹף אֲרַבֵּעַ שְׁעוֹת פְּדוּנְג יַעֲבֹשׁ,
עידונו נִמְתָּק כְּצַפְיִיחִית בְּרֵבֶשׁ.

השורש עב"ש מובן לנו כיום במשמעות קלקול וריקבון בעקבות השורש הקרוב עפ"ש שבלשון חכמים. אך מקורו בלשון היחידאית שביואל פרק א: "עֲבָשׁוּ פְּרֻדוֹת תַּחַת מְגַרְפְּתֵיהֶם". שלוש מארבע המילים יחידאיות. כוונתו של הפייטן מתבררת אם נביט בתרגום ונראה כי הוא נוקט את הפועל אֲתַמְסִיאוּ תחת עֲבָשׁוּ. אתמיסאו פירושו 'נמסו',

נזלו, והפייטן מכוון דבריו לדרשת חז"ל בתנחומא: "שני אלפים אמה היה יורד המן בכל יום, והיה עומד עד ארבע שעות, כיון שהיה השמש באה עליו היה נימוק ונעשה נחלים נחלים ושוטף ויורד". את הצורה וּנְמָקוּ במקרא מתרגם יונתן בפועל יְתַמְסוּן, כמו המילה עבשו, והפייטן עשה מעין גזרה שווה והמיר את הפועל החז"לי נימוק בצורה המקראית היחידאית שזוכה לתרגום זהה אצל יונתן.

דרך זו של שימוש בתרגום יונתן מוכרת לא רק מיצירתו של ר' יוסף בן ניסן אלא גם מיצירתם של פייטנים ארץ-ישראלים קדומים אחרים, ואביא דוגמה אחת מפיוטי ניני: בקדושתא לפרשת פינחס מפייט ניני את שנים עשר הניסים שנעשו לפינחס בעת שקינא את קנאת ה' במעשה זמרי, וכך הוא כותב על הנס הרביעי:

הנס הרביעי
זיק עמד במקומו
ולא נשמת מדקירת מקומו
חמת גבר אשר קם ממקומו
כיפרה חמת ברוך ממקומו

כוונת הדברים היא שחמת פינחס השיבה את חמת ה' – על פי האמור "ברוך כבוד ה' ממקומו".

הזיק המדובר כאן הוא הרומח של פינחס, כמבואר במקורות חז"ל שמפרטים את ניסי פינחס. אפשר היה לבאר שנקט ניני את לשון זיק בהוראת 'רומח' מהפסוק במשלי המביא זְקִים לַצַּד חֲצִים: "כְּמַתְּלֵהְלֵה הַיָּדָה זְקִים חֲצִים וּמֹת" (כו, יח). אך כאן לא מדברים אנו בחץ שנורה אלא במכת יד. הדברים מתבארים על פי תרגום יונתן לישעיהו ג, יא: "הֵן פְּלֶלְכֶם קִדְחִי אִשׁ מְאֹזְרֵי זִיקוֹת, לְכוּ פְּאוּר אֲשַׁכֶּם וּבְזִיקוֹת בְּעֶרְתֶּם". את המילה זיקות תרגם יונתן חֲרֵב, היינו חֲרֵב. חרב ורומח הריהם כלים קרובים למדי, והם באים יחד במקראות. לכן כנראה בחר הפייטן את המילה הנדירה זיק במשמעות רומח כשנוקק לכך מטעמי אקרוסטיכון.

שימוש הפייטנים בתרגומים הארמיים אינו מתמצה בגזרת אוצר המילים, והוא משפיע גם על צורותיהן. בין המאמרים שעבד עליהם בנימין ולא הספיק לפרסמם, מצויה ההדרה של קדושתא קלירית לשבת איכה שטרם ראתה אור (כמה ארגזים מעיזבונו של בנימין מצויים בחדר הפיוט, ואולי עוד יתפרסמו בעתיד דברים מפרי עטו). בשורות הסיום של הסילוק של הקדושתא, העוסקת בקץ הימין וב"רזות פלוואות" המכוסות מן הבריות, נאמר:

ושלוש מאות ועשרה עולמות בתלמוד שנואות
וכלליהם ופְרָטִיהֶם אין אורך ואין פתאות
ולמטה מהן שמונה עשר אלף עולמות מוצבאות
ושם מתעופף וטואס ודואה כבוד יי' צבאות.

בפירוש שכתב בנימין הוא העיר על הצורה הייחודית טואס במקום טס: "המילה מוזרה היא בהקשר פייטני הנוטה דווקא לקצר צורות ארוכות מן הגזרות העלולות, אך לא להאריך

צורות מקוצרות". דומני שכאן נקט הפייטן את הצורה **טואס** מכמה טעמים. ראשית, שתי המילים הנרדפות שמימינה ומשמאלה, **מתעופף ודואה**, מסתיימות בתנועת *e* – וסביר שהשפיעו על יצירת המילה. נוסף על כך הקטע כולו חורז בסיומת **-אות** ונוטה לכיטוי האל"ף גם במקומות שבהם דרך כלל היא אינה הגויה, כמו בצורה **שנאות** תחת **שנויות**.

אך מעבר לכך נראה שגם יד ארמית התרגום דובר: השורש טו"ש מופיע פעם יחידה במקרא בפסוק מאיוב: "חָלְפוּ עִם אַנְיֹת אֲבָהּ כְּנֶשֶׁר יְטוֹשׁ עָלַי אֲכַל" (ט, כו). אך בתרגום יונתן שורש זה מתרגם את השורש עו"ף העברי, ונטייתו בכינוני קל היא **טָאִיס** על דרך **קָאִיס** שבארמית המקרא. למשל נבואת ישעיהו "כְּצַפְרִים עָפוֹת כֵּן יִגְן ה' צְבָאוֹת עַל יְרוּשָׁלַם" (לא, ה) מיתרגמת "כְּעוֹפֵא דְטָאִיס כֵּן תִּתְגַּלִּי גְבוּרַת דֵּה צְבָאוֹת" וכו'. מסתבר אפוא שהצורה **טואס** משלבת עברית וארמית: היא נוטה על דרך השלמים בעברית, אך בזיקה לנטייתה בארמית התרגום, שהייתה כנראה מוכרת היטב לפייטן ולקהל שומעיו. גם המילה **פתאות** המופיעה בסילוק זה גזורה מהשורש הארמי פת"י בהוראת רוחב, ומלבד הצירוף הייחודי "פּוּתִי טַפַּח" שבתוספתא למסכת אהלות בהקשרי טומאה וטהרה (במקום "פּוּתַח טַפַּח" הרגיל במקורות אחרים), זה התיעוד הראשון (וכמעט היחיד) של הערך **פּוּתִי** במאגרי המילון ההיסטורי. באותו סילוק באות עוד צורות חריגות שניתן להבינן על דרך היקש לצורות ארמיות במקרא ובתרגום.

בהזדמנות זו, וכיוון שהדברים נאמרים בפני חברי המליאה העוסקים בין השאר בהעלאת מילים חדשות ממקורותינו אל שדה הדיבור היום-יומי, אבקש להפנות אור בקצרה לשני מונחים השגורים בלשוננו שהורתם בפיוט, ובפרט בפיוטי הימים הנוראים. המילה **סָגַל** מתועדת לראשונה במאגר מונחי האקדמיה בשנת 1958, במילון למונחי החינוך הגופני. **סגל** פירושו שם 'השחקנים שמהם תיבחר הקבוצה למשחק'. כידוע מילה זו הגיעה ללשוננו מביטוי של ר' שמעון בר יצחק בקדושתא הנאמרת ביום השני של ראש השנה:

"שולחתי במלאכות **סגל** חבורה, שומרי אמונתך ומייחדיך במורא". הצירוף **סגל** חבורה מתפרש על דרך הסמיכות ההפוכה, כמקובל בפייטנות, ופירושו 'חבורת סגל', 'חבורת סגולה' – כינוי לקהילה המשלחת את החזן הפייטן כנציגה לעבור לפני התיבה. בכיטוי **סגל** חבורה נעשה שימוש מליצי על ידי דוברים וכותבים, כגון מנדלי, ולא רק בחיבורים תורניים ורבניים. בהמשך זוהתה המילה **סגל** עם המילה הסמוכה לה ושימשה לברה כמובן חבורה, ובפרט חבורה נבחרת דוגמת הסגל הנזכר ממשחקי הכדור.

מילה שימושית נוספת שבאה עדינו מן הפיוט היא ההגה שבמכונית. ככל הידוע מקורה בפיוט הנאמר בליל יום הכיפורים בקהילות אשכנז הפותח במילים "כי הנה כחומר ביד היוצר, ברצותו מאריך וברצותו מקצר". פיוט זה היה חביב על הקהילות והוא הועתק בכתבי יד רבים, אך אלו נהגו בו עצמו כחומר ביד היוצר, ובמקרים רבים הוא קוצר ושונה כך שקשה לעמוד על נוסחו המקורי. במחרוזת השלישית של הפיוט נאמר: "כי הנה כהגה ביד המלח, ברצותו אוחו וברצותו שילח. כן אנחנו בידך אל טוב וסלח" וכו'. קשה לדעת למה בדיוק התכוון הפייטן כשנקט את המילה **הָגָה**, ומה גם שנראה כי הנוסח שהגיע לידנו השתבש קמעא (על פי האקרוסטיכון, הפועל שאחר "ברצותו" צריך לפתוח בווי"ו. בחלק מכתבי היד נכתב **אוחו** ובחלקם **האחיז**).

דניאל גולדשמידט כותב בפירושו למחזור שהגה היא "מילה בלתי ברורה. ייתכן שמדובר במשוט, בעוגן או בקרש ההיגוי". ואכן בפירושים שנדפסו במחזורים אשכנזיים לעיתים פירושו 'משוט' ולעיתים 'עוגן'. היו שאף קישרו את המילה באופן דרשני להגה שעניינו דיבור. כך למשל במחזור שנדפס בזולצבאך: "הגה – פירוש משוט הספינה, שהוא כמו הלשון המדברת".

לעניות דעתי סביר שכוונת הפייטן הייתה לעוגן, שאותו לעיתים משלח המלח ולעיתים הוא אוחזו, היינו תופסו ומעלהו אל האונייה. ואפשר גם להבין הפוך ולייחס את הפועל לספינה – ברצותו מאחזו המלח את הספינה באמצעות הטלת עוגן, וברצותו הוא מעלה את העוגן ומשלח את האונייה לדרכה. כאפשרות אחרונה זו ביאר ר' וולף היידנהיים במחזורו.

המילה עוגן, שיסודה כנראה ביוונית, באה במקורותינו בכמה צורות. במשנה במסכת בבא בתרא נכתב בכתב יד קאופמן למשל: "המוכר את הספינה מכר את התורן ואת הנס ואת ההוגין ואת כל המנהגים אותה". סביר שיצר הפייטן את המילה הגה כצורת יחיד של הוגין, שתפסה כלשון רבים. פירוש זה נתמך בכיאר המופיע בשולי מחזור במברג, שנכתב בשנת 1279 ושמור כעת בבית המדרש לרבנים בניו יורק (סימנו שם JTS 4843): "כהגה – הוא הברזל שזורקים במים, שמעמידים בה את הספינה". כן נציין שבחלק מכתבי היד ומהדפוסים נכתבה המילה הגה באל"ף בסופה, וניתן להעלות את ההשערה שבתחילה נכתב הגין, אך היו"ד והנו"ן הסופית נדמו לאל"ף שבכתב האשכנזי, וכך נוצרה המילה הגא – שתוקנה אחר כך להגה.

מכל מקום, הציירוף "כהגה ביד המלח" נאמר כמליצה בהקשרים מגוונים, והיה מוכר לרבים. במילון ההיסטורי מתועד הערך הגה כמובן שאנו מדברים בו לראשונה בספר "ראשית לימודים" של ברוך לינדא, בפרק העוסק בשני כוחות המופעלים על עצם כלשהו. כדרך הלשון בימים ההם, המליצה מן הפיוט משולבת בטבעיות בכתיבה המדעית: "התנועה המורכבת נראית בעליל פאני שיט העובר בנחל מעבר לעבר, כי יש פה שני כחות מתנגדים בנטיה הפועלים בכת אחת על האניה – הזרם השוטף יניע אותה על פני אורך הנחל, וההגה אשר ביד המלח יניעה מהלאה לעבור על פני רוחב הנחל". ברור מדבריו שלדידו ההגה הוא המשוט שביד המלח – שבעזרתו הוא חותר מעבר הנהר לגדה השנייה. לימים עבר ההגה מן המשוט – שכבר מן המקרא יש עבורו מילה – אל התקן הניווט שבאונייה, שגם אותו אוחז המלח. ואולי גם השפיעה קרבת הצליל לשורש נה"ג. בהמשך עלה ההגה מן האונייה ליבשה ואף לאוויר, וכיום הוא נאחז ביד כל נהג ונהג. הוזכרה כאן מקורם בקיאותו יוצאת הדופן של בנימין ז"ל בפיוטים ובלשונם; מעטים ישנם שכמותו ששגורים על לשונם קטעי פיוט רבים. אך רסיסים מלשון הפיוט נשתקעו בלשון המדוברת, והם מעידים על הקשר החי שבין העם ללשון התפילה, שליוותה אותו דורות הרבה והייתה קרובה לליבו.

מ' בר-אשר: תודה רבה הן לגבי בירנבאום הן ליעקב עציון.

הלווייתו של בנימין הייתה ביום הראשון של חול המועד סוכות. כיוון שכך היינו רק נציגים מעטים מהאקדמיה. לכן ביקשה בת דודתו אילנה לפלר לשאת גם היא דברים אחדים במעמד הזה. אני חורג מהנוהל הרגיל ונענה לבקשתה.

א' לפלר: שמי אילנה לפלר. חבר האקדמיה אפרים חזן היושב כאן היה אחד ממורי. רציתי לדבר על בנימין בגלל הקשר המיוחד שהיה בינינו. אף שהיינו רחוקים זה מזה, קשרי המשפחה בינינו היו חזקים ביותר. היו לנו שיחות נפש, והוא תמיד סיפר לי על הכתבים המיוחדים שעסק בהם. לא הבנתי אף מילה, אבל הקשבתי בהבנה ובהתרגשות כי הערכתך מאוד את כל מה שעשה.

בנימין נולד ילד מחונן; בגיל שלוש כבר ידע לקרוא ולכתוב. הוריו טיילו איתו בחו"ל בעגלה, והוא קרא את השלטים. כל חייו היה גאון במתמטיקה ובתחומים מיוחדים, ובסופו של דבר בחר בדרך הפיוט – מה שגרם נחת רוח וגאווה גדולה לאביו, שהיה גאון לא פחות ממנו אבל לא הגיע למעמדו.

אני לא יודעת אם רבים יודעים שהיה לו תפקיד חשוב מאוד בצבא. למרות מצבו הגופני הוא לא היה מוכן לוותר על שירות בצבא. הוא שירת בחיל המודיעין בקריה ועשה שם עבודה נפלאה. בכל יום שישי היה נהג מביא אותנו בחזרה לביתו. לא היה אדם ישר כמוהו. אם בטעות קיבל עודף של שני שקלים יותר, מייד היה מחזיר אותם. הערכנו מאוד את כל מה שעשתה עבורו האקדמיה. תודה רבה לכם.

מ' בר-אשר: תודה לך, נצא להפסקה קצרה.

ב. מילים בשימוש כללי

הודעת הוועדה למילים בשימוש כללי

מונחי קרבת משפחה:

1. נְכָדָן (נכד האח)
2. חֲמִישׁ (בן הנין, במקום רִבְעִי)
3. דוּד רַבָּא, דוּד גְּדוּל (אחי הסב, במקום דוּד סָב)
4. אימוץ מונחים המקובלים כיום
 - אֶחָיו (במקום נְכָדָן)
 - בֶּן דוּד (לצד דוּדָן)
 - דוּדָן שְׁנִי, בֶּן דוּד שְׁנִי (במקום דוּדָן מְשֻׁנָּה) וכן הלאה: שלישי, רביעי וכו';
 - נִין (במקום שְׁלִישׁ)

מילים מתחומים שונים

5. תְּקוּנָאִי (הנדימן, "תיקונצ'יק")
6. תְּמוּנָה מְזַהָה (תמונת פספורט)
7. פְּמִפָּמֶת (פומפה)
8. מְצָלָה ("על האש")
9. זְלָלֶת (ג'אנק פוד)
10. עוּגוּנִית (קאפקייק)
11. שוּקוּלְדָאִי (שוקולטייר)

12. מַצְנֵם (טוסטר, במקום מְקֻלָּה), מַצְנֵם לְחִיצָה (טוסטר לחיצה), כְּרִיךְ קְלוּי ("טוסט סנדוויץ'")
13. מְגַדְנָאֵי (קונדיטור), מְגַדְנָאוֹת (קונדיטאות), מְגַדְנָיָה (קונדיטוריה)
14. לְבָה (במקום לְבָה)
15. שְׂקוּף עֲצָמֵי (רִפְלֶקְצִיָּה בהערכה חלופית)

רקע

מונחי קרבת משפחה

1. נְכָדָן (נכד האח, במקום "נכדן משנה")
 בשנת תש"ג (1943) פרסם ועד הלשון רשימת "שמות לציון קרבת משפחה". ברשימה זו נכדן הוא nephew, אך המילה שהתקבלה בציבור היא אֶחְיָן (הצעת משה זיידל). אנו נשאלים רבות על מילה לנכד האח, ואחת ההצעות הרווחות היא נְכָדָן. ברשימה של ועד הלשון המונח הוא נְכָדָן מְשֻׁנָּה (grand-nephew). מכיוון שהמילה נְכָדָן עצמה נותרה פנויה, מוצע לקבוע אותה במשמעות נכד האח. בנקבה: נְכָדְנִית. הצעות נוספות שקיבלנו: נכדון, נכדוד, אחיינין, אחיין זוטא.
2. חֲמִישׁ (בן הנין, במקום רִבְעֵ בְרִשִּׁימָה משנת תש"ג)
 ממשאל באתר האקדמיה עולה שחמש (חידוש המיוחס לביאליק) נפוץ יותר מריבע לציון בן הנין: ריבע - 221, חמש - 353. גם חברי הוועדה העידו כי חמש מוכר להם בהקשר זה. כן נטען שטבעי יותר לאדם לספור גם את עצמו בחישוב הדורות. מכמה פסוקים במקרא עולה ששילש הוא נכד, וריבע בנו: "פִּקֹּד עֲוֹן אָבֹת עַל בְּנֵים עַל שְׁלֹשִׁים וְעַל רְבָעִים..." (שמות כ, ד ועוד). אך מפסוק אחד יש המבינים ששילש הוא בן הנכד וריבע נכד הנכד: "פִּקֹּד עֲוֹן אָבוֹת עַל בְּנֵים וְעַל בְּנֵי בְנֵים עַל שְׁלֹשִׁים וְעַל רְבָעִים" (שמות לד, ז), ולפי זה קבע ועד הלשון את 'ריבע'.
 עוד הצעות שהתקבלו: בנין (בן + נין), נינאי.
3. דוּד רְבָא, דוּד גְּדוּל (אחי הסב); דוּדָה רְבָתָא, דוּדָה גְּדוּלָה (במקום דוּד סָב; דוּדָה סָבָה ברשימה משנת תש"ג)
 המזכירות המדעית נשאלת על מונח לציון קרבה זו לעיתים קרובות, וכאמור הוועדה מציעה מונח לקרבה ההפוכה - נכדן. פה ושם משמשים הצירופים דוד רבא ודוד גדול, ומוצע לאמצם.
 עוד עלו ההצעות האלה: סְבָן, סְבָן, סְבָדוּד, דוּד־סְבָא, אַחְסָב, רַב־דוּד.
4. החלפת מונחים אחרים שנקבעו ברשימה משנת תש"ג במונחים המקובלים כיום:
- אֶחְיָן (במקום נְכָדָן ברשימת תש"ג)
 - בֶּן דוּד (לצד דוּדָן מרשימת תש"ג)
 - דוּדָן שְׁנִי, בֶּן דוּד שְׁנִי (במקום דוּדָן מְשֻׁנָּה ברשימת תש"ג) וכן הלאה: שלישי, רביעי וכו'
 - נִין (במקום שְׁלֹשׁ ברשימת תש"ג).
- הערה: לצד המונחים האלה מרשימת תש"ג ייכתב שהם מיושנים:
- אָב שְׁלֹשׁ, אִם שְׁלֹשָׁה, הוֹרִים שְׁלֹשִׁים (רק מקביליהם שנקבעו בשנים האחרונות)

ייחשבו תקניים: סבָא רבָא, סב גדול, סבָא גדול; סבָתָא רבָתָא, סבָה גדולה, סבָתָא גדולה; סבים גדולים);
 • אב רבֵע (great-great-grandfather), אם רבֵעָה (great-great-grandmother).

מילים מתחומים שונים

5. תְּקוּנָאִי (הנדימן, תיקונצ'יק)

הנדימן (handyman) הוא אדם המיומן בעשיית מלאכות ותיקונים. המזכירות המדעית נשאלת לעיתים קרובות על מונח המקביל בעברית, ורבים מן הפונים אף מציעים הצעות. הוועדה דנה בהצעות והציגה שלוש נבחרות מהן להצבעה באתר האקדמיה. תוצאות המשאל: תִּקּוּן: 230; תְּקוּנָאִי: 205; תְּקָנָאִי: 55.
 הצעת הוועדה: תְּקוּנָאִי. מילה זו דומה ל"תיקונצ'יק" ומצטרפת למילים כגון חשמלאי וטכנאי.

הצעות נוספות שקיבלנו: מְתִקֵן, תְּקַנֵן, יִדן, שְׁפָרן, תְּקוּנָד.

6. תְּמוּנָה מְזָהָה (תמונת פספורט)

תמונת פספורט היא תצלום קטן של הפנים המשמש לצורך זיהוי בתעודות שונות. הוועדה מציעה לאמץ את הצירוף תְּמוּנָה מְזָהָה (כמו תעודה מזהה). מתברר שהצירוף רווח למדי.

עוד הצעות שזכו לתמיכה בוועדה: תְּמוּנַת דְּרָכּוֹן, תְּמוּנַת זְהוּי, תְּמוּנַת זְהוּת.
 הצעות נוספות: תְּמוּנַת פְּנִים, תְּמוּנַת רֵאשׁ, תְּמוּנַת דְּיוֹקָן (אך דיוקן אינו חייב להיות רק של הפנים).

7. פְּמֶפֶת (פומפה)

pompa – 'משאבה' באיטלקית, בפולנית ועוד. בוועדה עלו ארבע הצעות עיקריות:
 א. אָבִיקָן – על שום שהכלי פותח סתימות באָבִיק (הפתח שדרכו יורדים הנוזלים לביוב).
 ב. פְּמֶפֶס – דימוי קול שחרור הסתימה (מילת תצליל, אונומטופאה) בהשראת השם הלועזי.

ג. פְּמֶפֶת – כמו פְּמֶפֶס – בשימור המין הדקדוקי של המילה הלועזית.

ד. שׁוּאָבִית – מעין משאבה קטנה.

ההצעות נשלחו לחברי האקדמיה ועמדו להצבעת הגולשים באתר האקדמיה. רוב החברים שהגיבו תמכו בהצעה פמפמת. תוצאות ההצבעה באתר: פמפמת – 383, פמפס – 230, שואבית – 141, אביקן – 58.
 עוד מההצעות שעלו בוועדה ושהעלה הציבור:

הרכיב	ההצעות
שאב	מְשָאֵב, שְאָבוּ, שׁוּאָבוּ, שׁוּאָבוֹן, שׁוּאָבוֹן, שאיבון, שאבנית, שְאָבָת, מְשָאָבָת, משאבית, שׁוּאָבִיק
חלץ	חולֵץ לחץ, חולֵץ ריק, חולֵצוֹן, חולֵצוֹן סְתִימוֹת, מְחֻלָצֵת, חלוצית, חלֵצוֹן, חלֵצוֹנִית, מְחֻלָצֵת
ריק	רִיקוֹן, מְרִיקוֹן, רִיקוֹנִית, רִיקוֹן, מְרִיק, רִיקנית

הרכיב	ההצעות
סתם	סְתִימוֹן, פּוֹתַח / פּוֹתַחַן סְתִימוֹת, פּוֹתַח, פּוֹתַחֵם, פּוֹתַחֵם, פּוֹתַחֵם, פּוֹתַחֵם, אֶל־סַתֵם, מַסִיר סַתֵמִים, סְתִימְנִית
פמפם	פּמּוּמִית, פּמּוּמוֹן
פתח	פּתַחַתַח, פּוֹתַחֵת, פּתַחֵת, פּתַחֵת
ינק	יֹנְקָה, מִינְקָה, יֹנְקָת, יֹנְקִית, יֹנְקוֹן, יֹנְקָת
שררב	שֶרֶרֶבָה, שֶרֶרֶבּוֹ, שֶרֶרֶבִיב, שֶרֶרֶבּ יֹדֵנִי
שחרר	שְחַרְרָה, שְחַרְרִית, שְחַרְרִית, מִשְחַרְרֵת, שְחַרְרִית, שְחַרְרִית, שְחַרְרִית
אחרים	מְשַתֵם (לשון פתיחה, "שְתוּם הַעֵינִי"), בְכָנִית, בִּיבִית, כִּפַת שְאִיבָה, מְשַלֵף, מוֹשְכֵן, מוֹשְכֵנִית

8. מַצְלָה ("על האש")

בשנת תשס"ד (2004) דנה הוועדה במציאת חלופה למילה 'מנגל' במשמעות מכשיר הצלייה (גריל). הצעת הוועדה מַצְלָה אושרה במליאת האקדמיה. בעקבות שאלות הציבור הוועדה מבקשת להשלים את המהלך ולקבוע את המונח מַצְלָה לציון האירוע החברתי של צליית הבשר ואכילתו (ברביקיו, מנגל, "על האש").

9. זְלֶלֶת (ג'אנק פוד)

מוצע לאמץ את הצעת שושנה בהט ע"ה זְלֶלֶת – שילוב של זלילה וזול (נחות, חסר ערך, על פי "וְאִם תּוֹצֵא יָקָר מְזוּלָל" בירמיהו טו, יט). הוועדה התלבטה אם אומנם יש צורך במונח רשמי, וכן עד כמה עניין הזלילה מרכזי בהקשר זה. בסופו של דבר הוחלט להמליץ על המונח בשל היותו קליל וחביב ובעל סיכוי להיקלט. כן נטען שכיום יש עיסוק רב באוכל ובפוליטיקה של האוכל, ולכן המונח נחוץ. עוד עלו ההצעות האלה: תְזֶלֶל, מְזוֹן שְׂוֹא, מְאֻכְלֵי שְׂוֹא, מְזוֹן סְרָק, מְאֻכְלֵי סְרָק.

10. עוֹגוּנִית (קאפקייק)

בעבר חודשה המילה מופינים תמורת muffins בהשראת תופינים משורש אפי' ובזיקה לצליל המילה הלועזית. אנו נשאלים הרבה על המונח הקרוב cupcake: עוגה קטנה הנאפית בתבנית שקעים ומקושטת בקישוטים כגון ציפוי שוקולד ופולים מסוכרים. שלא כמופין העשוי להיות מלוח (מופיני גבינה, מופיני ירקות), הקאפקייק תמיד מתוק. הוועדה התלבטה אם לראות בו סוג של מופין, וגם מְגֻדְנָאִים שעִימָם הִתִיעֶצְנוּ לא היו תמימי דעים בעניין.

בוועדה עלו שתי הצעות עיקריות: עוֹגוּנִית; מוֹפִין מְקֻשֵט. ההצעות נשלחו לחברי האקדמיה ועמדו להצבעת הציבור באתר האקדמיה. רוב החברים שהגיבו תמכו בהצעה עוֹגוּנִית. תוצאות ההצבעה באתר: עוֹגוּנִית – 1,326, מוֹפִין מְקוּשֵט – 148. הוסכם לדחות את הקישור למופין בגלל הסתייגויות רבות שהתקבלו ולאמץ את ההצעה עוֹגוּנִית אשר זכתה לתמיכה גדולה.

עוד הצעות שעלו: עוֹגָה אִישִית, עוֹגָנֶת, תוֹפִינִית (אך יש המשתמשים ב'תופין' לממתק קטן, ולפי אבן-שושן מדובר בְרָקִיק או בִּיסקוויט), גְבִיעֵית. ההצעה עוֹגִית נדחתה על

הסף כי צורת הרבים שלה - עוגיות - זהה לרבים של עוגיה. ההצעות מופינית, מופית נדחו בעקבות דחיית הקישור בין קאפקייק למופין.

11. שוקולדאי (שוקולטייר)

Chocolatier (צרפתי: שוקולד + סיומת בעל מקצוע) הוא אדם שמקצועו עיבוד והכנה של ממתקים ומוצרים משוקולד, כגון פרלינים. השוקולטייר אינו מייצר את השוקולד עצמו.

הוועדה פנתה לציבור באמצעות אתר האקדמיה בבקשה להגיב על הצעותיה ולהציע הצעות נוספות. ההצעה שוקולדאי הייתה אחת ההצעות המובילות בתגובות הציבור. ההצעה זכתה גם לתמיכת שוקולטיירים שעימם התייעצנו, וגם רוב חברי האקדמיה שהגיבו לקריאה הראשונה היו בעדה. המילה שוקולדאי פשוטה וקל להטותה: שוקולדאית, שוקולדאות.

הצעות נוספות: שֶקֶלְדָּאי (גם הצעה זו זכתה לתמיכה בקרב שוקולטיירים), שוקולדן, שוקולדר, שֶקֶלְדָּ, שֶקֶלְדָּן, מֶשֶקֶלְדָּ, שוקולן, שוקולאי, שוקולר, אֶמֶן שוקולד.

12. מֶצֶנֶם (טוסטר), מֶצֶנֶם לְחִיצָה (טוסטר לחיצה), פְּרִיזָּ קְלוּי ("טוסט סנדוויץ") בישיבת המליאה ש"ל הובאה הצעת הוועדה מֶקְלָה פְּרִיכִים לציון sandwich toaster. צוין כי במונחי האקדמיה טוסטר הוא מֶקְלָה לָחֶם. בישיבה הוחלט להחזיר את המונח לוועדה בטענה שאינו מביע את כל אפשרויות השימוש במכשיר (קליית פרוסה אחת או חימום מאכלים אחרים).

בדיון החוזר עלתה שאלת הטוסטר ה"קופץ": כבר בשנת תשל"ח (1977), כשנקבע המונח מֶקְלָה לָחֶם, שימשה בציבור המילה מֶצֶנֶם. באקדמיה התנגדו למילה כי המכשיר אינו מכין צְנִים, שהוא קשה ופריך בחוץ ובפנים, אלא רק קולה את הפרוסה - משחים אותה מבחוץ אך התוך נשאר רך.

כעת, כעבור יותר משלושים שנה, ברור שהניסיון להחליף את המונח לא צלח, ומוצע אפוא לאמץ את המונח המשמש מצנם. לפי הצעה זו, ייקבע גם המונח מֶצֶנֶם לְחִיצָה (טוסטר לחיצה).

לצידם הוועדה מציעה: פְּרִיזָּ קְלוּי ("טוסט סנדוויץ"). המונח לָחֶם קְלוּי יישאר כפי שהוא. מן ההצעות שקיבלנו מן הציבור:

טוסטר לחיצה: מֶצֶנְמֶת, מֶצֶנְמִית, מֶצֶנֶם לוּחֶץ, מֶצֶנֶם פְּסִים, מְלַחֶץ, לְחַצֶת, מְלַחֶצוֹ, קוּלָה, מְקָלָה לְחִיצָה, קֶלְיוֹ, קוּלְחֶץ, קוּלְחֶם, מְקָלְחֶם, מְקָלְחֶץ, מְפָרֵדָּ, מְכָרֵדָּ, מְחָרֵדָּ, מְצָרֵב, מְשַחֶמָה, מְשַחֶחֶם פְּרִיכִים.

טוסט: פְּרִיחֶם, פְּרִיזָּ פְּרִיזָּ, פְּרִיזָּ מְשַחֶחֶם, קְלִיוֹן, פְּרִיזָּ לְחוּץ, פְּרִיזָּ מְצֶנֶם, צְלִיל (על פי 'צליל לחם שעורים'), קְלֶפֶת, פֶת מְשַחֶמֶת, חֶרִיזָּ.

13. מְגִדְנָאי (קונדיטור), מְגִדְנָאות (קונדיטאות), מְגִדְנָיָה (קונדיטוריה) במונחי כלכלת בית תשל"ח (1977) נשאר בלעזם המונחים קונדיטור, קונדיטאות, קונדיטוריה. החלופה המוכרת לקונדיטוריה היא מְגִדְנָיָה (משמשת ומתועדת במילונים). מוצע לאמץ את המילה וכן את המונחים הקרובים מְגִדְנָאי ומְגִדְנָאות. מונחים אלו

מתועדים מעט במילונים העבריים (כנעני, אלקלעי), משמשים בהקשר של לימוד המקצוע ומוכרים לכל הקונדיטורים שפנינו אליהם. המילה מְגֻדָּנוֹת מופיעה במקרא בהקשר של מתנות וחפצי ערך (בראשית כד, נג ועוד). רבים קושרים אותה למילה מְגֻד – טוב, מְתָק. למן ספרות ימי הביניים יש שימוש במְגֻדָּנוֹת במשמעות מְגֻדִים, מאכלים מתוקים. במילוני ועד הלשון מְגֻדָּנוֹת באה תמורת sweets לצד מְטַעֲמִים, מְמַתְקִים וְרֻקָח. הערת עוזי אורן מפי מיכל אפרת: במילון גרמני-עברי של בנימין כץ-בילצקי, 2003, בערך הגרמני קונדיטור ניתן כנגדו "חליטר", ומוזכר המקור בספרו של שמואל קרויס על ארכאולוגיה תלמודית מ-1910. במילון אבן-שושן "חליטר" הוא "מוכר חליטות ומיני מאפה" (על פי ירושלמי בבא בתרא יג, ב).

14. לְבָה (במקום לְבָה)

במילוני האקדמיה (גאוגרפיה תשי"ט, אנרגייה תשנ"ב) נקבע לְבָה בבי"ת רפה – תעתיק המונח הלועזי lava. הוועדה מציעה להמיר את המונח בחלופה העברית לְבָה (במלרע). בספרות ובעיתונות מראשית העת החדשה המילה כתובה בדרך כלל לאווא או לאווה כמילה לועזית, אך כבר במחצית השנייה של המאה התשע-עשרה, ובעיקר למן שנות העשרים של המאה העשרים, עולה הכתיב לבה המכוון כנראה להגייה בבי"ת דגושה. נראה שמדובר בעברות המילה על ידי קישורה למילה המקראית לְבָה שנהוג לפרשה להבה, אש. במילונים רבים מובאת הצורה לְבָה (לעיתים לצד לְבָה), ודווקא ממילוני האקדמיה עולה שהיא איננה תקנית.

חיוזקים לכך שהכתיב לבה כוון מלכתחילה למילה המקראית:

בכתבים שונים לצד 'לבה' נמצא בסוגריים תעתיק המילה הלועזית, לדוגמה: "ויחלום כי עובר הוא על ראש הר עטנא החוצב להבות אש, והולך שם על הלהב (לאווא)" (דוד גורדון, דרכי הרפואה, 1870).

לצד 'לבה' מצאנו ניסיון עברות נוסף המבוסס על דמיון הצליל והמשמעות: "וכרוחב פרסאות אחדות בערה הלהבה (לאווא) כים אש שנים אחדות" (קול מחזיקי הדת, ינואר 1895). במילוניו של יהודה גרזובסקי (גור) המשמעות של 'נוזל רותח הנפלט מהר געש' מובאת כמשמעות חדשה שנוספה למילה המקראית לְבָה ולא כערך נפרד, ואולי זו המסורת שהייתה לו בעניין זה.

15. שְׂקוֹף עֲצָמִי (רְפֻלְקִייה בהערכה חלופית)

המילה רפלקצייה רווחת בתחום החינוך בהערכה חלופית (שבה תהליך הלמידה עומד במרכז ולא דווקא תוצרי הלמידה) ובהתנסות מעשית בהוראה. המילה מציינת התבוננות של התלמיד בתהליך הלמידה שעבר והפקת לקחים ומסקנות ממנו.

בקרב אנשי החינוך יש שימוש במילה שיקוף, והוצע לאמצה באופן רשמי כדי לעודד את השימוש במונח עברי. גם בתחום הפסיכולוגיה יש שימוש מסוים במילה שיקוף תמורת רפלקצייה לציון הפעולה שבה המטפל נותן הד לרגשות ולתחושות שהוא מזהה אצל המטופל. בשל שימוש זה מוצע לקבוע בתחום ההערכה החלופית את הצירוף המדויק יותר שיקוף עצמי. השימוש במילה שיקוף לבדה יוכל להיחשב קיצור של הצירוף המלא.

מ' בר-אשר: לפנינו רשימה לא קצרה של מילים בשימוש כללי לדיון. נדון בהן קבוצות קבוצות. כהרגלנו יפתח בהצגתן יושב ראש הוועדה משה פלורנטין.

מ' פלורנטין: התבואה הרבה הזאת שאנחנו רואים כאן היא תוצאת זריעה של המזכירות המדעית. אני מבקש להודות גם למזכירה המדעית רונית גדיש וגם למזכירת הוועדה תמר קציר על העבודה המצוינת שהן עשו, וכמובן – לחברי הוועדה. המילים הראשונות הן מתחום קרבת המשפחה, תחום שנדון בפעם האחרונה בוועד הלשון. החלטותיו ראו אור ברשימת "שמות לציון קרבת משפחה" משנת 1943. ההצעה הראשונה לדיון היא נכדן, וכאן אנחנו נמצאים מחדשים ולא מחדשים, משום שהמילה כבר משמשת, לפחות בחלק מהציבור, במשמעות הזאת של נכד האח. היא גם מופיעה ברשימה של ועד הלשון באותו משמע כנכדן משנה. למעשה אנחנו מציעים ליצוק את המשמעות של נכדן משנה לנכדן.

ת' קציר: השאלה כיצד לכנות את נכד האח היא מן השאלות החוזרות שמגיעות למזכירות המדעית.

מ' בר-אשר: אני אומר נכד האח.

ת' קציר: גם אם תאושר ההצעה נכדן, לא יטעה מי שיוסיף לכנותו נכד האח.

ח' כהן: לא כל קרבת משפחה צריכה לקבל את ביטוייה במונח או במילה לעצמה. זה עניין של מנהגי הלשון והתרבות. לאנגלית אין מילה ל'חותן'; לעברית יש ואפילו שתיים: חותן וחם. מה שהאנגלית לא ציינה במילה אחת, ציינה העברית, ולהפך. אני יכול לחיות יפה עם בן אחי, ואינני צריך לאחיין; אני יכול לחיות יפה עם נכד אחי, ואיני צריך את נכדן. אינני חושב שאנחנו צריכים להיענות לכל בקשה שמגיעה למזכירות המדעית. כפי שאמר משה בר-אשר, נכד האח הוא נכד האח.

ר' גדיש: המילה אחיין במקרא היא שם פרטי. משה זיידל הציעה לכן האח, אבל ועד הלשון לא קיבל את הצעתו. במקומה ועל פיה הומצאה המילה נכדן.

מ' זמלי: נפגשתי עם חברי העמותה הישראלית לחקר שורשי משפחה, ודיברתי עם ד"ר חנן רפפורט, שהיה יושב ראש הוועד המנהל של המכון הבין-לאומי לגנאלוגיה יהודית. הם סמכו ידיהם על ההצעות שלנו.

ת' קציר: הייתה רשימה ארוכה של מונחי קרבת משפחה שהוצע לקבוע להם מונחים. ברוב קרבות המשפחה החליטה הוועדה להימנע מקביעת מונח. במקרה של נכדן היו כמה שיקולים בעד השינוי המוצע: ראשית, כפי שאמרתי, זאת שאלה שחוזרת ונשנית; שנית, בפעם האחרונה שנדרשו לשאלה – בשנת תש"ג – ראו חברי ועד הלשון צורך בקביעת מונח מיוחד גם ל-nephew וגם ל-grand-nephew, כלומר כבר יש מונח אבל

מיושן. מכיוון שקשה לי להאמין שתהיה כאן התנגדות להצעה שבן האח יהיה אחיין במקום נכדן, המילה נכדן יכולה "לרדת" דור אחד ולתפוס את מקומו של נכדן המשנה. מי שרוצה מונח, יעמוד הנכדן לרשותו, ומי שיבחר לדבוק בנכד האח, יעשה כרצונו.

מ' בר-אשר: מי הוא הציבור שמבקש את המונח המיוחד?

ת' קציר: פונים מפונים שונים. חלקם גם מעידים על עצמם שהחלו להשתמש בנכדן; אחרים מספרים שבפיהם משמש נְכָדוֹד. אולם עקרונית סביר יותר שנכדוד יהיה נכד הדוד ולא נכד האח. ואומנם יש גם פונים שבלשונם נכדוד הוא נכד הדוד. מכל מקום, זאת אחת מקרבות המשפחה שהוועדה החליטה להימנע מהציע לה מונח.

ד' טלשיר: אני מצדד בקביעת מונח מיוחד לנכד האח לא רק בגלל הביקוש אלא גם מפני שרצוי שקרבות המשפחה יבואו בזוגות, כמו נכד וסב, ובכיוון ההפוך יש – או יהיה – דוד רבא. ההצעה נכדן היא המוצלחת ביותר בעיניי.

ח' כהן: דוד רבא הוא צירוף של מילים קיימות, והוא כידוע איננו מונח רשמי עדיין.

א' ממז: המילה נכדן שקולה במשקל אחיין, וכידוע היקשים מורפולוגיים פעלו ופועלים בכל התקופות. חיים כהן מצטער על אחיין ואינו מעוניין להוסיף את נכדן, אבל המילה אחיין משמשת זה שנים. אי אפשר למחוק אותה מהלשון, ואף שטרם אושרה רשמית, היא לא באמת זקוקה לאישורנו. ההיקש המוצע סביר מאוד, ומאחר שהוא מתבקש, אני מעריך שישתמשו בו.

י' ברויאר: אינני מתנגד להצעה נְכָדָן, אבל בעוד משקל המילה אחיין ברור, משקל נכדן בסגול לא כל כך ברור.

מ' בר-אשר: אם אין הערות נוספות, נצביע על ההצעה.

הצבעה

בעד נְכָדָן לנכד האח (במקום נכדן משנה)	– רוב גדול
נגד	– אין
נמנעים	– 3

הוחלט: נְכָדָן 'נכד האח' (במקום נכדן משנה).

מ' פלורנטיין: במילה חימש, בן הנין, דנה הוועדה לפחות בשלוש ישיבות. שתי שאלות מרכזיות עלו: (א) האם צריך מונח לכן הנין? ומשנענתה השאלה בחיוב – (ב) האם ייוותר שמו ריבע או יוצע חימש? בכסיס שאלה זו עומדת השאלה אם ספירת הדורות מתחילה בכך או באביו. כבר מן המקרא עולות שתי האפשרויות. בסופו של דבר נפלה ההחלטה על חימש, כלומר האב נחשב לדור הראשון.

ההצעות דוד רבא או דוד גדול, דודה רבתא או דודה גדולה במקום דוד סב ודודה סבה נוצרו על פי קרבות המשפחה סבא רבא או סבא גדול, סבתא רבתא או סבתא גדולה.

נדמה לי שאת המילים המנויות בסעיף 4 – אחיין, בן דוד, דודן שני או בן דוד שני ונין – אין צורך להציג.

א' דותן: מדוע לקבוע מונח כפול לדוד רבא?

ר' גדיש: בגלל צורת הרבים. כשאושר המונח סבא רבא, נשאלה השאלה מה תהיה צורת הרבים שלו, והוחלט שצורת הרבים תהיה על פי העברית סבים גדולים. מסיבה זו לצד סבא רבא נקבעו גם החלופות סב גדול או סבא גדול. גם דוד רבא, ההולך בעקבות סבא רבא, טוב רק ליחיד. ברבים יהיו דודים גדולים.

מ' בר־אשר: אם כן כדאי שהדבר ייכתב במפורש.

י' בלאו: כפי שלנין יש סבא רבא, חסר לי במונחים המוצעים הסב של החימש, כלומר האב של סבא רבא. אולי סב חימש?

מ' בר־אשר: אני מסכים שבן הזוג של חימש חסר. אגב, במרוקו שימשה המילה חימש; לאבי היו חימשים.

ת' קציר: השאלה עלתה בוועדה, אבל רוב חבריה לא רצו לקבוע מונח מיוחד. היו כמה הצעות; אחת מהן הייתה פשוט סב לחימש.

מ' בר־אשר: ניגש להצבעה. אני חושב שכדאי להחזיר לוועדה למחשבה נוספת את שאלת הסב של החימש. על שאר ההצעות נוכל להצביע כגוש אחד.

ח' כהן: אני מבקש להצביע בנפרד על דוד רבא.

מ' בר־אשר: יהי כן. נצביע תחילה על כל השינויים המנויים בסעיפים 2, 4.

הצבעה

בעד השינויים – רוב גדול

נגד – אין

נמנעים – אין

אושרו השינויים האלה: חמש 'בן הנין' (במקום רבע); אֶחָיִן 'בן האח' (במקום נֶכְדָן); בֶּן דוֹד (לצד דוֹדן); דוֹדָן שְׁנִי, בֶּן דוֹד שְׁנִי (במקום דוֹדָן מְשֻׁנָּה) וכן הלאה: שלישי, רביעי וכו'; נִיָּן (במקום שְׁלֹשׁ).

הערה: המונחים האלה מיושנים: אָב שְׁלִישׁ, אָם שְׁלִישָׁה, הוֹרִים שְׁלִישִׁים; אָב רַבֵּעַ (great-great-grandfather), אָם רַבֵּעָה (great-great-grandmother).
 הערת העורך: הוועדה למילים בשימוש כללי שבה ודנה באדר תשע"ה בהצעה לקבוע מונח לסבו של החימש. הוועדה נותרה בעמדתה שאין לקבוע מונח, אבל המליצה על הצירוף סב הסב.

ח' כהן: איני רואה צורך במונח דוד רבא, ואני מציע לא לקבלו.

ד' טלשיר: מפני שכבר יש סבא רבא, אני בעד דוד רבא.

מ' זמלי: דוד רבא הוא בן זוגו המתבקש של נכדן.

י' בלאו: יש לנו די צרות מן הארמית של סבא רבא וסבתא רבתא. למה להוסיף צירוף כלאיים של עברית וארמית? אפשר לקבוע מונח שכולו עברית, כלומר דוד גדול.

הצבעה

בעד דוד רבא, דוד גדול (וכן בנקבה דוֹדָה רַבָּתָא, דוֹדָה גְּדוּלָה)	10 -
נגד	4 -
נמנעים	2 -
בעד דוד גדול בלבד	5 -

הוחלט: דוד רבא, דוד גדול (ברבים: דוֹדִים גְּדוּלִים); דוֹדָה רַבָּתָא, דוֹדָה גְּדוּלָה (ברבים: דוֹדוֹת גְּדוּלוֹת).

מ' פלורנטיין: אעבור להצעות שאינן קשורות לתחום המשפחה. הוועדה העדיפה את ההצעה תיקונאי ל- handyman. שימו לב שבמשאל שערכנו באתר האקדמיה זכתה ההצעה תָּקֵן ליותר קולות מתיקונאי, אבל עמדת הציבור היא רק אחד השיקולים ששוקלת הוועדה. בסופו של דבר העדיפו חברי הוועדה שם דוגמת טכנאי וחשמלאי. גם לתמונת פספורט היו כמה וכמה הצעות. מאחר שהתמונה נדרשת בתעודה מזהה, העדיפה הוועדה תמונה מזהה. התברר שהצירוף הזה אפילו משמש פה ושם.

ד' טלשיר: האם תיקונאי הוא שיפוצניק?

ר' גדיש: לא. האקדמיה לא קבעה לשיפוצניק מונח רשמי, אבל מקובל ששיפוצניק הוא קבלן שיפוצים.

ד' טלשיר: מדוע תמונת פספורט לא תהיה תמונת דרכון? זה נראה הכי טבעי.

ת' קציר: זאת הצעה שחזרה ועלתה אבל נדחתה משום שלפחות אצלנו תמונת הפספורט משמשת לא רק בדרכון אלא גם בתעודות מזהות אחרות.

הצבעה

- בעד תקונאי – רוב גדול
- נגד – אין
- נמנעים – 2

הוחלט: תקונאי (handyman).

- בעד תמונה מזהה – רוב גדול
- נגד – 1
- נמנע – 1

הוחלט: תמונה מזהה ("תמונת פספורט").

מ' פלורנטיין: בפומפה עסקנו רבות. לו המילה אביק – הצינור היורד מהכיור – הייתה ידועה ומשמשת בציבור, הייתה ההצעה אביקן מתקבלת על ליבנו, אבל לא אלה הם פני הדברים. מלכתחילה סברנו שהשורש שא"ב מתאים מאוד, והוצעו הצעות מהצעות שונות; במשאל באתר האקדמיה זכתה ההצעה שואבית ללא מעט קולות. אולם בשורש פמפ"ם ובהצעה פמפמת בפרט הייתה התמיכה הרבה ביותר. ברור שצלילה הולך אחר המילה פומפה, אבל יש במילה פמפום חיקוי של הקול בעת פעולת הפומפה. היו אף שתיצרו ואמרו שצורת הפומפה מזכירה פה – פום בארמית – הדימוי שגם נתן לפומפיה את שמה.

המילה מצלה שקולה במשקל של משתה. את המזפה לרעיון הזה יש לזקוף לזכות יוחנן ברויאר.

י' עופר: יש להדגיש כי מדובר במעמד ולא בכלי או במכשיר, שהוא מצלה.

ת' קציר: הזדמן לי כמה פעמים להשתמש במילה מצלה, ותמיד הוכנתי.

מ' פלורנטיין: הוועדה החליטה לאמץ את הצעתה של שושנה בהט ז"ל לג'אנק פוד – אגב, לאו דווקא פאסט פוד – זללת. זאת מילה יפה, אולי אף יפה מדי, במשקל מילים דוגמת נערת, פסלת.

ד' טלשיר: נדמה לי שלפועל לפמפם יש המשמעות של הכנסת אוויר.

ת' קציר: ובלשון הדיבור – לחזור על דבר שוב ושוב.

ח' כהן: אני נוטה להתנגד להצעה פמפמת דווקא בגלל חיקוי צליל המילה הלועזית. אם אנחנו באים לחדש מילה, רצוי שנחדש מילה עברית. אני משער שהפומפה תישאר עימנו, אבל אם רוצים מילה שתשמש ברשימות מצאי של חנויות ומרכולים, כדאי לבחור במילה אביקן. אומנם המילה אביק איננה משמשת בדיבור, אבל ראיתה רשומה על מוצרים.

ר' גדיש: אביק הוא פתח הביוב של האמבטיה.

ח' כהן: במקור אביק הוא הצינור שיורד מהכור, וגם כיום אפשר לקנותו בחנויות.

מ' פלורנטיין: האקדמיה חידשה את אקווה לאקוויפר. אני מטייל לא מעט בארץ וכבר שומע מדריכים מקצועיים שמדברים על אקוות ההר.

ד' טלשיר: אלמלא המילה פומפה, ההצעה פמפמת לא הייתה כלל עולה.

מ' פלורנטיין: ייתכן שאילולא הייתה זו המילה אקוויפר, גם ההצעה אקווה לא הייתה מוצעת.

י' ברויאר: אני רוצה להזכיר את המילה מגדר, שנולדה בגלל דמיון צלילה לג'נדר והרבה בזכותו גם התקבלה. ההבדל הוא שלמילה ג'נדר קרוב השורש העברי גר"ר, ואילו מהמילה פומפה אין שורש עברי. עם זאת אני חושב שהתירוץ בדיעבד הקושר את פמפמת לפום הארמי, שממנו בעברית המילה פומית, הוא תירוץ מוצלח. בלשון חכמים כדי לפתוח חבית אומרים לעשות פה, וגם במקרה שלנו את פתיחת הסתימה אפשר להמשיל לפה. ממש במקרה מצאתי באחד העיתונים חידון בנושא זה. השאלה הראשונה הייתה מה זה פום בארמית, והשאלה האחרונה – על הצעות בולטות באקדמיה ללשון העברית לפומפה. כותב השאלות קשר אפוא בין פמפמת לפום.

י' עופר: בלשון הדיבור לפמפם משמעו 'לנדנר', 'להרבות דברים וטרדה לאחרים'. אני חושב שמשמעות זו נקשרת בדרך כלשהי לפעולת הכלי, והדבר יהיה לעזר לקליטת המילה פמפמת.

ת' קציר: שימו לב שלצד ההצעה פמפמת נזכרות בדברי הרקע ששלחנו אליכם הצעות רבות נוספות. אם ימצאו לחלקן תומכים, יוכלו גם הן לעמוד להצבעה. אזכיר הצעה נוספת שקיבלנו – המילה שואבה.

מ' בר-אשר: אם אין הערות נוספות, נצביע על שלוש המילים.

הצבעה

בעד פמפמת – 10

נגד – 6

נמנעים – 3

התקבלה ההצעה פמפמת לפומפה.

בעד מְצָלָה – רוב גדול

נמנע – 1

התקבלה ההצעה מְצָלָה לציון האירוע החברתי של צליית הבשר ואכילתו ("על האש").

בעד זְלֵלָת – רוב גדול
נגד – 1
נמנע – 1

התקבלה ההצעה זְלֵלָת לג'אנק פוד.

מ' פלורנטיין: עוגוניית היא הצעתנו ל־cupcake, עוגה קטנה שנאפית בגביע קטן. היא מזכירה את המופיין, והתלבטנו מאוד אם לכנותה מופיין מקושט. במשאל שערכנו אמר הציבור את דברו מפורשות. הייתה גם ההצעה עוגיית, אבל היא נפסלה בגלל צורת הריבוי שלה, הוזהה לזו של עוגייה.

ההצעה **שוקולדאי** נתקבלה בקשיים לא מעטים. אנחנו ערים לעובדה שהיא ארוכה למדי. את הצעת השוקולדאים – **אומן שוקולד** – שנראתה מתימרת מדי, דחתה הוועדה. התלבטנו בין **שוקולדן**, **שוקולדר**, **שקלד**, **משקלד** ועוד הצעות מהצעות שונות המנויות בסדר היום. בסופו של דבר נבחרה אחת ההצעות הפשוטות ביותר – המילה **שוקולד** והסיומת **אי** – אך זאת גם הסיבה לאורכה.

המילה **מצנם** כילתה זמן רב מזמנה של הוועדה משום השינוי שאנחנו מבקשים לחולל: בשעתה קבעה האקדמיה לטוסטר את המילה המצוינת **מקלה**, אבל למרבה הצער היא לא נקלטה. רוב הציבור אומר **טוסטר** ומיעוטו – **מצנם**. נראה שאם אנחנו רוצים לתת סיכוי למילה עברית, אין לנו ברירה אלא ללכת עם הציבור שמילה עברית לטוסטר משמשת בפיו. אם כן אנו מציעים שטוסטר יהיה **מצנם**, טוסטר לחיצה יהיה **מצנם לחיצה** (טוסטר לחיצה), והם יפיקו כריכים קלויים (טוסטים).

ת' קציר: שני דברים קצרים: כשהתייעצנו עם שוקולטיירים, הם אהבו את ההצעות **שוקולדאי**, **שקלדאי**.

אשר ל**מצנם**, הנכדן שזה עתה שונה לאחיין לא בא לעולם אלא כדי ללחום במילה אחיין, שכבר שימשה, אך לא יכול לה. גם המילה **מצנם** כבר שימשה עת נקבעה המילה **מקלה**.

ד' טלשיר: האם צריך לקשור את הטוסטר למכשיר המכונה טוסטר אובן?

מ' זמלי: לא, מפני שטוסטר אובן הוא תנורון, והשם הזה אפילו משמש.

ש' אליצור: אפשר להתנחם בעובדה שבחום נמוך ולאורך זמן אפשר מטוסטר לקבל גם צנימים.

ר' גדיש: בעניין אנשי השוקולד, אני מעדיפה את ההצעה **שקלדאי**. קל לגזור ממנה את השורש שקל"ד – אם רוצים בימינו לשקלד – והיא גם איננה ארוכה כל כך.

מ' בר-אשר: רצף הברות פתוחות אינו נוח.

י' בן-טולילה: במקרים כאלה יש נטייה לדוברים לקצר את אחת ההברות הפתוחות. כך הייתה מתמטיקה למתמטיקה בפי רבים, וכך יהיה שוקולדאי לשוקולדאי או לשוקולדאי. ייתכן שעדיף לאשר כבר עתה את מה שצפוי להשתנות.

ד' טלשיר: גם באנגלית אין הוגים את התנועה השנייה במילה chocolate.

ס' אסלנוב: אני בעד שמירה על הקשר למילה שוקולד – על כל תנועותיה – ולא לקצרה על ידי הסתמכות על שורש משני שקל"ד.

י' ברויאר: אפשר לחשוב על קיצור תנועת הלמ"ד במקום תנועת הקו"ף.

א' דותן: ההצעה שוקולאי קצרה אף יותר.

ת' קציר: הבעיה בשוקולאי שהיא נקשרת אל שוקו ולא אל שוקולד. מכיוון שגם שוקולדאי וגם שקלדאי זכו לתמיכה גם בוועדה וגם אצל שוקולטיירים שהתייעצנו איתם, כדאי להצביע על שתי האפשרויות.

מ' בר-אשר: נצביע תחילה על עוגונית ועל מצנמ.

ה צ ב ע ה

בעד עוגונית – רוב גדול

נגד – 0

נמנע – 1

התקבלה ההצעה עוגונית לקאפקייק.

בעד מצנמ – רוב גדול

נגד – 1

נמנע – 1

התקבלה ההצעה מצנמ לטוסטר (במקום מקלה). כן אושרו מצנמ לחיצה (לטוסטר לחיצה), כריף קלוי ("טוסט סנדוויץ").

מ' בר-אשר: כעת נצביע על שוקולדאי, הצעת הוועדה, ועל שתי הצעות אחרות שעלו כאן ונידונו בוועדה שקלדאי ושוקולאי.

ה צ ב ע ה

בעד שוקולדאי – 10

בעד שוקולאי – 2

בעד שקלדאי – 1

התקבלה ההצעה שוקולדאי לשוקולטייר.

מ' פלורנטיין: אנו עוברים לשלוש ההצעות האחרונות: על בסיס מַגְדָּנִיָּה – החלופה המוכרת לקונדיטוריה – מַגְדָּנָאֵי וּמַגְדָּנָאוֹת לקונדיטור ולקונדיטאות; את הנוזל הגעשי אנו מציעים לעברת ולקבוע לו את המילה המקראית לָבָה – במלרע – במקום המילה הלועזית לָבָה, גם אם מרבית הציבור לא ישנה את ההטעמה הנוהגת בפיו ויוסיף להטעים במילה את הברתה הראשונה; לרפלקצייה בחינוך – ואני מדגיש שאין הכוונה לרפלקצייה בתחום הפסיכולוגיה והסוציולוגיה – אנו מציעים את המונח שיקוף עצמי – בהתבסס על המונח הנוהג שיקוף, המשמש את העוסקים בתחום, שהוא מילה כללית מדי.

ד' טלשיר: לָבָה היא כמובן מילה מלרעית, אבל אני מניח שבפי כול היא תיהגה במלעיל. דומה לכך המילה הארמית סָבָא, שהייתה בעברית לסָפָא במלעיל.

י' בן-טולילה: למילה הלועזית רפלקצייה יש המשמעות הראשונית 'השתקפות' מתחום האופטיקה. ממנה התפתחה המשמעות הקשורה לחשיבה. לאיזה מהמוכנים מכוון המונח הזה?

ר' גדיש: השיקוף קשור כאן לראייה והתבוננות. הילד מתבקש להתבונן בתהליך שהוא עבר ולתאר כיצד משתקף בעיניו התהליך הזה. גם למילה התבוננות יש שני המשמעים האלה: הסתכלות מצד אחד והבנה מצד שני.

י' בן-טולילה: המילה שיקוף או השתקפות לא עברה בעברית את התהליך הסמנטי שעברה המילה רפלקצייה, ולכן שיקוף מתקשר אצלנו לרנטגן ולא להתבוננות עצמית. זאת ההשגה שלי למילה המוצעת.

א' שורצולד: גם בעיניי המילה אינה משקפת את המונח הלועזי.

ת' קציר: במילוני האקדמיה נמצא חלופות מחלופות שונות למילה רפלקצייה: שיקוף, השתקפות, החזרה, הָחֹזֵר ואף עיון. כל תחום והחלופה המתאימה לו, וגם כאן מדובר בהקשר ספציפי מאוד.

מ' בר־אשר: נראה שהדברים סבוכים מכפי שהם נדמים. אני מציע שההצעה תחזור לדיון נוסף בוועדה. אם אין הערות נוספות, נצביע על שתי ההצעות האחרות.

ה צ ב ע ה

בעד מַגְדָּנִיָּה, מַגְדָּנָאֵי, מַגְדָּנָאוֹת – רוב גדול

התקבלו ההצעות מַגְדָּנִיָּה לקונדיטוריה, מַגְדָּנָאֵי לקונדיטור ומַגְדָּנָאוֹת לקונדיטאות.

בעד לָבָה – רוב גדול

הוחלט כי lava היא לָבָה (במלרע, במקום לָבָה).

ג. בחירת ועדות

מ' בר-אשר: אחת הישיבות הבאות תהיה ישיבת בחירות לחברים חדשים לאקדמיה, ואני מבקש כעת שהמליאה תאשר את הרכב הוועדה שתבדוק את סגולות המועמדים. ההרכב המוצע הוא זה: אהרן ממן (י"ר), חיים כהן, גיל הראבן, שולמית אליצור ועמינדב דיקמן.

מונתה ועדה לבדיקת סגולותיהם של המועמדים לאקדמיה בהרכב זה: אהרן ממן (י"ר), שולמית אליצור, עמינדב דיקמן, גיל הראבן וחיים כהן.

מ' בר-אשר: הנושא השני הוא הרכב ועדת הביקורת. אני מבקש שחברנו אהרן ממן ידבר על כך.

א' ממן: בהמשך להודעתי בישיבה הקודמת, אני מבקש שהמליאה תאשר בהצבעה את ההרכב המוצע של ועדת הביקורת. לאחר האישור תתכנס הוועדה ותגבש את דרכי עבודתה. השינוי בתקנון יובא לאישור המליאה הבאה. וזה ההרכב המוצע: אהרן דותן (י"ר), יעקב בן-טולילה וקציעה כ"ץ.

הצבעה

14	–	בעד ההרכב המוצע
0	–	נגד
1	–	נמנע

מונתה ועדת הביקורת בהרכב הזה: אהרן דותן (י"ר), יעקב בן-טולילה וקציעה כ"ץ.

מ' בר-אשר: הישיבה ננעלת בזה.